

Öveges József

A nukleáris kor legnépszerűbb fizikatanára

Öveges József 1895. november 10-én született Pákán. 17 éves korában belép a piarista rendbe. Teológia tanulmányait a rendi főiskolán, egyetemi tanulmányait a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem matematika-fizika szakán végezte, kitüntetéssel. Tanára volt Eötvös Lóránd és Hevessy György is. A fiatal tanár három egyetemi professzora is tanársegédnek kérte fel, köztük a később Nobel díjat kapott Hevessy György.

1919-1946. között piarista középiskolákban tanít, Szegeden, Tatán, Vácon és Budapesten.

Élményt jelentettek az órái a diákok számára. Sokat kísérletezett, már az 1930-as években bemutatja távirót, rádióvevőt és rádióadót, mérőműszereket készít. A tatai tavon jégvitorlást készít tanítványával.

Mellette tudományos munkát is végez, ekkor írja népszerű tankönyveit, *Kis fizika*, *Fizika gimnáziumok VII. és VIII. osztálya részére*, valamint *Összefoglaló tételek a fizikából*.

Érdekes, élményszerű, kísérletekre épülő tankönyveket, amelyeket a sok ábra tesz (192 db) érthetőbbé. A tananyag szövegéhez 333 „gyakorlati kérdést” fogalmaz meg. Ilyen eddigi fizika könyvekben nem igen szerepelt. Azt írja: „A felelet keresése, a fizikai gondolkodás próbája, fejlesztője, megtalálása pedig a felfedezés örömét ízlelteti meg.”

1946-1955 között tanárképző főiskolai tanár Budapesten. Sok kísérletet végez tanítványainak. Megírja részükre a *Bevezetés a természettanba* és három társával *Fizikai kísérletek és kísérleti eszközök* című könyvet. A főiskola átszervezésével megszűnik az állása és akkor befejezi az iskolai keretek közötti tanítást.

Az 1950-es években a robbanásszerű technikai fejlődés a fizikai fogalmak jobb megismerését tette szükségessé. Ekkor jelennek meg a fizikát népszerűsítő könyvek. Öveges tanár úr ezekben a könyvekben azokat a fizikai fogalmakat akarta közérthetően megmagyarázni, amelyek akkor minden embert izgattak (atombomba, atomreaktor, űrhajózás, rádióaktivitás a gyógyászatban, stb).

Ilyen könyvek: A legújabb kor fizikája, Élő fizika I-II., Játékos fizikai kísérletek, Az elektromosságban és az élet, Kísérletezzünk és gondolkozzunk, Túl a rádióhullámokon, Színes atomfizika, Sugárözönben élünk, Fegyverek fizikája, stb.

A könyvekben nem hagyja, hogy az olvasó csak olvasó legyen, hanem meg is dolgoztatja. Sok száz hétköznapi jelenség megbeszélésével mutatja be a fizikát. Az egyes fejezetek végén az olvasónak is tesz fel kérdéseket. A könyv végén ezekre megadja a helyes válaszokat, hogy az olvasó a saját megoldásainak a helyességét így ellenőrizhesse. Sok könyvét általános iskolásoknak szánta, mert ott érezte, hogy megvan a kreativitás, ami a kísérletek elvégzéséhez szükséges.

Különleges adottsága volt a képes ábrázolás iránt. Igyekezett igényesen kiállítani a könyveket és jó minőségben megjelentetni. Az utolsó könyvei lényegében tudományos képeskönyvek. A magyar természettudományos ismeretterjesztő irodalom megteremtője. Sok könyvet írt és ezek nagy példányszámba jelentek meg (némelyik 50 000 példányban).

Még középiskolai tanár korában tapasztalta, hogy egy megfelelő időben vetített diakép vagy oktatófilm alkalmas a figyelem újbóli felkeltésére, vagy a tananyag alaposabb megértésére. Jó diaképet vagy oktatófilmet csak jól tanító tanár készíthet. Megismerkedett ezzel a világgal is.

Az oktató filmeknél szerepel, mint forgatókönyv író, anyagszolgáltató, szakértő.

Ilyen filmek:

Az elektronok nyomában

A hullámok világa

A sarkított fény (polározott)

Diafilm sorozatok:

Mechanikai kísérletek

Mind a 16 mm-es oktatófilmeknél, mind a diafilmsorozatoknál gondosan ügyelt arra, hogy az oktatás és nevelés céljait szolgálja.

Kezdő tanár kora óta szívesen tartott előadásokat, és ezeket tanári ankétokon kísérleti bemutatókkal tette színesebbé. A különböző társaságok szívesen kérték fel előadás-sorozatra.

1945 után a rádióban tartott nagyszerű előadás-sorozatokat. 1945-1975 között körülbelül 250 előadást tartott. Ilyenek voltak:

Atomfizika

Technika és élet

Tudomány és technika legújabb eredményei

Csodálatos elektron

Az előadások fontosságát így fogalmazta meg: „Hiszek az élőszo hatásában, a tanári magyarázat erejében! Mindig a közönség helyébe képzelem magam, én mit szeretnék hallani. Szeretem mindjárt az elején megdöbbeneni a hallgatóságot, ami fölkelte a figyelmét, és felcsigázva várja a folytatás.”

Az 1950-es években megindult televíziós adásokba 1959-ben kapcsolódik be műsorszámával a *100 kérdés – 100 felelet* címmel. Ezeket az előadásokat ő szerkesztette, szervezte és vezette. Mivel akkor még élő adások voltak, az ő bemutatása és előadása volt a fő szám. Sajnos ezeket nem rögzítették, így nem maradtak meg. Néhány különlegesen jól sikerült előadást később külön rögzítettek. Itt mindent ő végzett, tervezte, megírta és előadta, elvarázsolta az országot.

Életében sok kitüntetésben részesült. Utolsó terve vagy álma a fizikai játszóház, csak halála után valósult meg.

1979-ben halála vetett végett munkásságának, de alakja ma is köztünk él.